

Skipulagsstofnun

b.t. Jón Ágúst Jónsson

mál nr.37/2025

Sent á skipulagsgátt

Reykjavík, 20.02. 2025

Efni: 9,9 MW virkjun í Geitdalsá í Múlapingi.

Inngangur

Landvernd hefur kynnt sér efni umhverfismatskýrslu með viðaukum og gerir hér athugasemdir á grunni samantektar framkvæmdaðila með hliðsjón af niðurstöðum á margvíslegu áhrifamati sem fram kemur vegna áforma um Geitdalsvirkjun.

Fyrirtækið Geitdalsárvirkjun ehf. hyggst reisa allt að 9,9 MW virkjun í Geitdalsá í Múlapingi. Verkefnið hefur verið minnkað sem nemur áður áformuðu uppistöðulóni á svokölluðum Leirudal. Þessum hluta fagnar Landvernd að sjálfsögðu þar sem framkvæmdaðili þurfti að taka mið af niðurstöðu um víðtækari náttúruspjöll. Áformin að þessu sinni byggjast á því að stækka inntakslón mikið með nýjum og stórum fjölþættum umhverfisáskorunum sem hafa að keðjuverkandi neikvæð áhrif á svæðið sem ætlað er að fari undir lónið auk annarra framkvæmda- og áhrifapátta sem fylgdu ekki fyrri áformum og munu hafa stórtækar afleiðingar á náttúru og líffræðilegan fjölbreytileika.

Landvernd gagnrýnir að 9,9 MW virkjun skuli enn flokkuð sem smávirikjun. Engin sérstök rök eru fyrir því að stærðarmörk virkjana sem ekki þurfa að undirgangast ferli rammaáætlunar séu 10 MW. Þá sé áhyggjuefni hve nálægt þeim mörkum en rask vegna 9,9 MW virkjunar annars vegar og 10 MW hins vegar er að öllu leiti sambærilegt og því eðlilegt að áformin séu sett í valkostagreiningu Rammans.

[Landvernd þætti eðlilegt að þessu mörk væru mun lægri.](#) Mikil andstaða komið fram við virkjanaáform á svæðinu, sjá [nánari umfjöllun](#). Landvernd hefur áður lagt fram umsagnir um aðra [Geitdalsvirkjun](#) en hér er á dagskrá.

Athygli vekur að fyrirtækinu er ekki gert að hefja nýtt ferli með gerð skipulagslýsingar og matsáætlunar þótt hér sé um nýja stóra virkjun að ræða með verulegum frávikum og breytingum í sama vatnsfalli og slíka stækkun á inntakslóni/miðlunarlóni að umhverfisáskoranir hafa ekki minnkað. Ber þá helst að geta að hækkun stíflu frá upphaflegu áformum um 8 metra. Landvernd áréttar að hér er ekki um sömu framkvæmd að ræða og áður var lögð fram í matsáætlun til áhrifamats. Hluti rannsókna sem gerðar hafa verið á svæðinu m.a. vegna náttúrufars og lífríkis taka því að töluverðu leyti tillit til rannsókna sem gerðar voru undir allt annarskonar og ósambærilegum áformum og um Geitdalsvirkjun.

Samantekt framkvæmdaðila

Inngangur

Fram kemur í lýsingu að markmið Geitdalsárvirkjunar ehf. sé að skapa verðmæti til lengri tíma litið fyrir alla hlutaðeigandi aðila, sem þó eru ekki tilgreindir sérstaklega. Ekkert liggur fyrir um nýtingu orkunnar enda líklegt að til standi að á að hún renni til hæstbjóðenda. Þá segir að markmiðið sé að virkja vatnsaflíð á hagkvæman hátt og standa að hönnun mannvirkja og framkvæmdum á forsendum umhverfis. Landvernd gerir athugasemdir við þá framsetningu því mat á því hvort varanleg ráðstöfun á þeim almannagæðum sem felast í náttúru sem er fórnað er fyrir framkvæmdina hlýtur að byggja á

víðtækara mati en hagnaðarvon framkvæmdaraðila einvörðungu. Aukin framleiðsla á orku og hagnaðarvon framkvæmdaraðila getur ekki ein og sér verið réttlætning fyrir eyðileggingu á náttúruverðmætum. . Vatnsaflsvirkjanir eru skaðlegar fyrir náttúru á virkjanasvæðinu og því ekki hægt að segja að framkvæmdin sé á forsendu umhverfisins án þess að það sé rökstutt frekar.

Skipulag og landnotkun

Fram kemur að framkvæmdaðili hafi nú þegar óskað eftir nauðsynlegum breytingum á aðalskipulagi og auk þess kemur fram að stefnt sé á að tillaga að breyttu skipulagi liggi fyrir að loknu mati á umhverfisáhrifum. Hér gefur fyrirtækið sér þá niðurstöðu að sveitarfélagið komi til með að breyta sínu skipulagi svo að það henti fyrirhuguðum framkvæmdum. Landvernd minnir á að aðalskipulag fer í víðtækt samráð og því ekki hægt að gefa sér niðurstöður alls ferlisins.

Það er mikið inngrip að fjölga iðnaðarsvæðum fyrir vatnsorkuver við rætur Hraunasvæðisins sem mun skerða víðerni og viðkvæma náttúru enn frekar með áframhaldandi stórfamkvæmdum. Fram kemur að hálfu framkvæmdaðila að engin svæði innan afmörkunar svæðis njóti sérstakrar verndar. Þar fer framkvæmdaðili rangt með því fossar og flúðir neðan inntakslóns njóta sérstakrar verndar auk lífríkis, votlendissvæða, vistgerða og menningarminja sem þar er að finna. Fossar og nánasta umhverfi þeirra, njóta sérstakrar verndar samkvæm 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd. Fossar og flúðir hafa almennt mikið aðdráttarafl og hafa því mikið gildi þegar kemur að útivist hverskonar. Augljóst er því að 50- 80% skert rennsli á 7 km svæði í Geitdalsá mun hafa óafturkræf áhrif á þennan mikilvega umhverfisþátt. Fyrir liggur að Náttúrufræðistofun hefur ekki enn lagt heildstætt mat á verndargildi svæðisins með tilliti til flokkunar á náttúrumínjaskrá.

Framkvæmd

Eins og fram kemur er virkjunin alveg við mörk þess að þurfa að undirgangast ferli Rammaáætlunar. Ekki er getið um möguleg stækkunaráform síðar en miðað við fyrri áætlanir telur Landvernd rétt að Skipulagsstofnun kalli eftir því hvort slík áform séu enn til staðar. Þótt fagnaðarefni sé að hætt hafi verið við miðlunarlón á Leirudal þá er nýju inntaks- miðlunarlóni ætlað margfalt stærra hlutverk en áður. Meta verður hvort um raunverulegar mótvægisáðgerðir er að ræða eða hvort verið sé að færa umhverfisskaðann til. Viðkomandi virkjun mun engin úrslitaáhrif hafa á orkubúskap innan landshlutans þar sem raforkuframleiðslan er nú þegar gríðarlega mikil. Ljóst er að um 7 km lagnaleiðir fyrir þrýstipípu, rafstrengja og ljósleiðara munu valda miklu umróti á landi og þá er eitt stærsta einstaka inngripið án vafa 7 km stofnvegur skrifaður er inn sem fljótandi burðarveg. Fyrir liggur að á votlendum svæðum hafa slíkir vegir litla sem enga kosti umfram jarðvegskipta vegi, þar sem báðar aðferðir leiða til rofs á jarðlögum, vistgerðum og náttúrulegu vatnaflæði og þar með algjörri umbreytingu á þeim svæðum sem slíkir vegir eru lagðir með þunganum sem fylgir efnisflutningum og umferð annarra tækja. Þó hægt verði að bæta stöðu staðbundið með lögnum undir vegi munu þeir engu að síður rjúfa óröskuð vatna- og vistkerfi og breyta framrás og stöðu votlendra varanlega. Landvernd lýsir sérstökum áhyggjum af svokölluðum fljótandi vegum sem framkvæmdaðilar halda á lofti að séu skaðaminnkandi úrræði. Mikilvægt er að halda þeirri staðreynd á lofti að ásynð Geitdals mun með framkvæmdinni breytast úr ósnortnu svæði yfir í varanlega manngert með þeim viðamiklu framkvæmdum sem áætlaðar eru með vegalögn og mikið stækkaðri stíflugerð. Landvernd þykir gæta ónákvæmni í framkvæmdalýsingu varðandi strenglagnir þar sem segir „mun að öllum líkindum liggja með Geitdalsvegi.“ Þessi frávik í lýsingu strenglagnar gera umsagnaraðilum erfitt um mat.

Mat á umhverfisáhrifum

Landslag

Í öllum viðmiðum við greiningu á áhrifum á landslagsheildir 1 – 2 – 3 koma fram neikvæð áhrif eða allt frá því að vera talsverð eða nokkuð neikvæð. Of lítið er gert úr áhrifum á landslagsheildir á svæðinu í ljósi þess hve nú þegar hefur verið þrengt að m.a. óbyggðum víðernum.

Óbyggð víðerni.

Þegar virkjunaráform eru metin á þessu svæði hvað varðar víðerni, vantar inn í skýrsluna að draga fram hvað nú þegar hefur verið virkjað með stórum stíflum og eða miðlunarlónum á hálendi Austurlands. Sýna þyrfti uppdrætti og eða loftmyndagrunn af landi sem þegar hefur verið spilt allt frá Háslóni, Hraunaveitum og að Ódáðavötnum svo umsagnaraðilar átti sig nánar á hversu gengið hefur verið á víðernin eystra nú þegar. Landvernd lítur á ósnortinn óbyggðan Geitdalinn sem landslagsheild sem býður upp á víðernisupplifun. Ljóst er að víðernisupplifun við og yfir lónsstæði Geitdalsár eyðileggst.

Ásýnd

Tilgreint er að ásýndaráhrif verði aðeins hjá þeim sem eiga leið um Geitdalinn eins og að sjónsvið að lónsstæði og virkjun sé ekkert fyrir ofan stífluna sjálfa. Landvernd veit að þessi framkvæmd er ekki á pari hvað varðar ásýnd og 200 m há vindorkuver en engu að síður þá mun ásýndin af áformaðri virkjun Geitdalsvirkjunar hafa víðtæk áhrif á stóru svæði. Að skrifa í skýrsluna að framkvæmdin hafi aðeins staðbundin áhrif er smættun því um er að ræða stóra stíflu og inntakslón, gjörbreytta ásýnd árfarvegjar og svo áhrif frá vegalagningu við hlið árfarvegjar á 7 km kafla auk stöðvarhúss. Þá hlýtur þeim sem meta áhrif ásýndar að vera ljóst að þeir sem verða fyrir áhrifum vegna neikvæðrar ásýndar eru þeir sem vilja upplifa svæðið allt. Að setja það fram sem kost að ásýndin nái ekki til byggða eða sé í alfaraleið minnir óþægilega á viðhorf við gerð Kárahnjúkavirkjunar að í lagi væri að spilla landi sem fáir færu um. Hefur hugarfar ekki breyst síðan? Þegar sífellt meiri eftirspurn er einmitt eftir svæðum þar sem fáir koma.

Gróður – votlendi

Í skýrslu Náttúrustofu Austurlands voru áhrif fyrirhugaðra framkvæmda metin verulega neikvæð á votlendi þar sem votlendi yfir 2 ha að stærð njóta sérstakra verndar skv. náttúruverndarlögum nr. 60/2013. Landvernd metur þennan lið mikinn áfelligdóm yfir framkvæmdinni. Bein áhrif framkvæmda á votlendi eru mjög neikvæð, bæði á lífríki og þau valda einnig mikilli losun kolefnis í andrúmsloftið.

Í kaflanum má sjá alhæfingar þar sem framkvæmaðili telur sig geta beitt mótvægisáðgerð með fljótandi vegi á svæði þar sem hvað mesta heildstæða raskið mun eiga sér stað þ.e. við lagningu 7 km af 5 m breiðum vegi og vegskeringum að auki. Ætla má því að með vegskeringum geti vegstæði náð allt frá 8 m að breidd að jafnaði sem er mikið inngríp um svo langan veg í lítt eða ósnortnu landi. Nánari jarðfræðileg úttekt þarf að eiga sér stað þar sem gerð er grein fyrir jarðmyndunum og jarðvegi á vegsvæðinu. Jafnframt þarf að gera grein fyrir vatnasviði svæðisins þar sem áætlaður vegur verður lagður um og hvaða áhrif framkvæmdir koma til með að hafa á grunnvatnsstreymi og vatnshlot á grunni vatnalaga. Erfitt er að nálgast gögn um fljótandi vegi í Íslensku umhverfi en eflaust geta fljótandi vegir skilað sínu á svæðum með léttum vegi, fargi og sömuleiðis létttri umferð en þannig er ekki framkvæmd vegalagningar um Geitdal. Framkvæmaðili skýrir þessa áðgerð með því að segja ”þykir þó líklegt að unnt sé að minnka áhrif á votlendi verulega. [Í skýrslu VSÓ ráðgjöf](#) frá árinu 2003 fyrir vegagerðina segir meðal annars á bls 30, ”Þær áðgerðir sem helst voru nefndar sem umdeilanlegar voru hinir fljótandi vegir og það að fjarlægja vegi. Ekki séu komnar nægar sannanir fyrir því að hinir fljótandi vegir þjóni ætluðu hlutverki”

Votlend svæði innan áhrifasvæðis framkvæmdanna hljóta að verða fyrir óafturkræfum náttúruspjöllum. Jarðvegur á votlendum svæðum mun þjappast undan tugum tonna af fargi og stöðva áður náttúrulega framrás vatns og viðkvæmra vistgerða.

Gróður (vistgerðir og æðplöntur)

Í skýrslu Náttúrustofu Austurlands voru áhrif fyrirhugaðra framkvæmda á aðra þætti lífríkis er tengjast gróðri metin nokkuð eða talsvert neikvæð. Fram kemur að væntanleg áhrif á vistgerðir og æðplöntur séu í ósamræmi við verndarmarkmið náttúruverndarlaga nr. 60/2013, 2. gr., þar sem fjallað er um að viðhalda skuli fjölbreytni vistgerða, standa vörð um vistkerfi landsins og varðveita tegundir lífvera og náttúruleg búsvæði þeirra. (*Um fjöllum Landverndar tengt þessu efni er nánar að finna í niðurlagi um alþjóðlegar skuldbindingar Íslands og eftirfylgni í þeim efnum.*) Þá kemur fram í skýrslu Rannsóknarmiðstöðvar Háskólans á Akureyri (RHA) að „með vegi inn í dalinn komi álag á gróður til með að minnka þar sem þörf bænda á að fara á fjórhjólum, sexhjólum, mótorhjólum og hestum um gróíð land í tengslum við nýtingu afréttarins mun minnka“ Landvernd mótmælir samanburði sem RHA leggur á borð í þessari skýrslu. Hér er Skipulagsstofnun bent á að rétt væri að krefja framkvæmdaðila um að fjarlægja mat RHA úr skýrslunni þ.e. að lagning vegar um votlendi sé mótvægisáðgerð og skaðaminnkun. Fyrir slíkri fullyrðingu þarf að liggja fyrir rökstuðningur. Sauðfé í víðáttum dala og afrétti er ekki staðbundið og sama á við um aðgengi að veiði hverskonar. Það er með öðrum orðum gríðarlega langsótt að reyna að réttlæta slíkan veg með slíkum ágiskunum. Landvernd telur að þessi meinta „jákvæða mótvægisáðgerð“ að mati RHA, hljóti að dæma sig sjálf.

Lónrof (vindur og alda)

Lónrof verður umtalsvert mikið sem og kemur fram í viðauka en þar er þó dregið verulega úr áhrifum að mati sérfræðings COWI með því að beita ágiskunaraðferðum fremur en staðreyndum. Það eitt og sér að sveiflur lónsins verði amk 12 metrar á slíku rofsvæði þá má vænta verulegra beinna afleiðinga á náttúrutap auk losunar CO₂ frá landi. Rofgjörn efni eru til staðar og rofbakkar munu myndast þar sem viðkvæmni jarðvegs er mest vegna hvoru tveggja öldu og vindrofs. Hætt er því við að ríkjandi hvassar vindáttir munu meðal annars bæta enn á leir og sandfok sem þegar er til staðar í byggð á Héraði þegar frá Háslóni og upptökum jökuleyra. Sýnt er að mótvægisáðgerðir gegn rofi við Háslón hafa reynst kostnaðarsamar og ekki skilað þeim árangri sem þurfti miðað við kostnað. Það að reynslan að mati COWI að frá öðrum lónum væri lítið magn jarðvegs sem rofnar við lónsströnd endi sem áfoksefni er ljóst að þar hefur Háslón ekki verið nýtt til viðmiðunar.

Loftslag

Landvernd telur að loftslagsáhrif og losun CO₂ séu vanmetin sé tekið tillit til bæði framkvæmda og líftíma verkefnisins. Gagnrýnvert er að framkvæmaaðilar geri í aðeins grein fyrir áhrifum á loftslag vegna framkvæmda og mest við lónsstæðið sjálft en láta þess ekki getið að neinu marki að umtalsverð losun mun eiga sér stað hverju sinni sem vatnsborð lækkar og landrof tekur við miklum sveiflum á yfirborði lónsins. Ekki liggur fyrir hvernig losun frá annarri uppbyggingu svo sem vegagerð er reiknuð. Losun frá landi á meðan framkvæmdum stendur er loftslagsmál. Vöntun er á að mæla fyrrséð rof vegna nústöðu á bindingu gróðurs og votlendis sem er til staðar á framkvæmdasvæðinu sem verður að víkja óafturkræft vegna vegalagningar. Landvernd gerir því kröfur um að þessi þáttur um losun og bindingu gróðurs verði endurskoðaður frá grunni við gerð endanlegrar umhverfismatskýrslu. Landvernd vekur sérstaka athygli á hversu þessum kafla um loftslag eru gerð léttvæg skil en strax farið í að réttlæta framkvæmdina á grunni orkuskipta með samanburði við kolavinnslu og gasframleiðslu við raforkuöflun sem er fráleitur samanburður á Íslandi.

Um mjög langt skeið hefur Ísland haft úr endurnýjanlegri orku úr að spila og á Íslandi ríkir engin orkuskortur eða neyð eins og meðal ríkja sem hafa þurft að reiða sig á kol og gas. Fyrirtækið Aritc Hydro fellur í þá gryfju að fara rangt með þegar reynt er að sýna fram á að fiskimjölsverksmiðjur hafi

liðið fyrir orkuskort á Austurlandi og þar gefið í skyn að Geitdalsvirkjun ehf geti komið í veg fyrir brennslu á jarðefnaeldsneyti í uppsjávarvinnslum. Spyrja má því hvort Geitdalsvirkjun ehf hafi hugsað sér að styðja við uppsjávarvinnslur sem vilja ekki greiða á verði forgangsorku heldur á verðum ótryggðar orku. Ástæða þess að uppsjávarvinnslur hafa brennt jarðefnaeldsneyti í töluverðum mæli kemur ekki til af raforkuskorti, heldur því að hinar sömu uppsjávarvinnslur hafa ekki viljað gera samninga m.a. við Landsvirkjun um kaup á forgangsorku. Þá er sömuleiðis eftir að styrkja tengivirki á Hryggstekk til að mæta þörfum fiskimjölsverksmiðja og það hefur því ekkert með orkuskort að gera. Framkvæmdaðilar Geitdalsvirkjunar er bent á að hafa samband við fulltrúa Landsvirkjunar til að afla réttra staðreynda málsins.

Það er því gríðarlega mikill veikleiki í röksemdum Artic Hydro – fulltrúa Geitdalsvirkjunar að þeir geti ekki búið til trúverðugt plan um hvernig þeir hyggjast nýta orkuna á svæðinu. Landvernd væntir því að Skipulagsstofnun muni gera mjög alvarlegar athugasemdir við efnistöð framkvæmdaðila. Endurmeta og lækka þarf því jafnframt stórlega vægiseinkun á áhrif orkuframleiðslu og orkuöryggis með hliðsjón af röngum staðhæfingum fyrirtækisins hvað varðar áhrif framkvæmda svo og mótvægisáðgerða á loftslagsmál.

Fuglar

Sannarlega tekur Landvernd undir að neikvæð áhrif á fuglalíf á framkvæmdatíma, ónæði er léttvægt orðalag sem notað er í skýrslunni, þegar um eyðingu búsvæða fugla er að ræða sem verða vegna nokkurra tegunda m.a. mófugla sem meðal annars verpa innan framkvæmdasvæðis sem telja má allt frá innstu rótum lónsstæðis til framkvæmda yst í dalnum utan stöðvarhúss. Varlega má áætla að áhrifasvæði fugla verði 10 – 12 km á framkvæmdatíma ef tekið er mið af umferð þungaflutningabíla og annarra tækja um dalinn og inn að rótum stíflustæðis. Áhrifin á fuglalíf eru verulega neikvæð en einnig að töluverðu leyti ófyrirséð m.a. vegna skorts á frekari rannsóknum. Rannsaka þarf svæðið frekar með tilliti til fuglalífs. Fram kemur sú staðhæfing að áhrif á steindepil hafi verið metin nokkuð jákvæð þar sem áætlað stíflumannvirki geti verið ákjósanlegt búsvæði fyrir hann. Stíflur og grjóttgarðar hafa einnig reynst búsvæði fyrir ágengar tegundir eins og mink. Til að meta heildstæð áhrif á vistkerfið þarf að taka fyrir allar þær tegundir sem framkvæmdin hefur áhrif á og draga fram heildstæð áhrif, ekki möguleg áhrif á einstaka fuglastofna.

Landvernd leggur áherslu á að áhrif á sjaldgæfari fuglategundir innan svæðis njóti sérstakrar athygli við rannsóknir. Fyrir liggur að t.d. er búsvæði straumandar er þekkt á svæðinu og eins og nafn þessarar tegundar gefur til kynna þá syndir hún gjarnan í straumvatni og þá kann 50 – 80% skerðing á rennsli Geitdalsár á stærstum hluta árinna að skipta verulegu máli fyrir lífsviðurværi þess stofns.

Þá þarf að rýna nánar mögulega varp himbrima á nærsvæði, fálka, álftar, hávelli, rjúpu og annarra þekktra fuglategunda sem halda sig gjarnan inn til dala og heiða. Kaflinn um fugla er ófullnægjandi og samtals 5 ferðir á árunum 2019 – 2022 eru til marks um mjög veikburða rannsóknir.

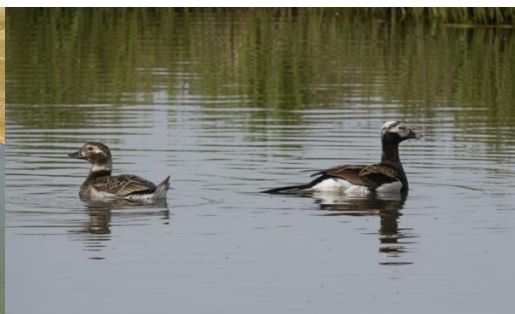
Sýnishorn – Myndir Andrés Skúlason

Straumönd; mynd tekin við Geitdalsá Straumönd; mynd tekin við Geitdalsá

Heiðagæs í varpi við árbakka

Heiðagæsir í felli á vatni í nálægð við áformað inntakslón. Hávellupar á nálægu vatni við áformað inntakslón

Óskýr mynd af duggönd á Ódádavatni Sendlingur við Geitalsá

Hreindýr

Hreindýr

Burðarsvæði hreindýra er á nálægum slóðum við áætlað inntakslón og því er rík ástæða til að vakta svæðið og rannsaka með tilliti til áhrifa. Kaflinn um hreindýr er rýr en áhrifin eru metin nokkuð neikvæð eða óviss. Landvernd gerir kröfu um að framkvæmdaðili láti fara fram nánari rannsóknir til að byggja á svo verja megi hreindýrin gegn frekara raski en orðið er með öðrum virkjunum og uppistöðulónum á svæðinu.

Hreindýrskálfur

Vatnafar, vatnalíf og vatnshlot.

Landvernd vekur athygli framkvæmdaðila á að fylgja [leiðbeiningum um áhrifamat fyrir vatnshlot](#) vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Ekki verður séð af lestri á leiðbeiningum að fyrirtækið hafi tekið þær alvarlega við gerð skýrslunnar.

Varanlegt og óafturkræft rask yrði að ræða á hluta Geitdalsár og hennar vatnshloti. Í texta segir þar sem hluti árinna er notað sem miðlunarlón. Framkvæmdin er í ósamræmi við lög nr. 36/2011, 61/2006, 2/1993 og 60/2013, sem og tilskipun um vernd búsvæða, dýra og plantna sem samþykkt hefur verið af ESB. Þá fylgja framkvæmdunum miklar rennslisbreytingar á stóru svæði sem eru úr takti við náttúrulegt rennsli neðan inntakslóns, sem getur haft talsvert neikvæð áhrif á vatnalífriki.

Með framkvæmdinni er horft fram á 50 – 80 % skert rennsli í meginfarvegi Geitdalsár og það hefur þær afleiðingar að áhrifin á vatnalíf eru metin verulega neikvæð og ætti því að vera metin miklu meir en talsvert neikvæð neðan inntakslóns, einnig vegna sveifla í rennsli neðan lónsstæðis. Þá gerir Landvernd athugasemd við smættun framkvæmdaðila á skilgreiningu fossa og flúða í Geitdalsá. Niðurstaða framkvæmdaðila er að fossar Geitdalsár hafi lítið sem ekkert gildi fyrir útivist og ferðamennsku, engu að síður teljast áhrif á fossa nokkuð neikvæð í skýrslunni. Staðkunnugur ábúandi frábiður sér að í Geitdalsá séu ekki til staðar fossar og flúðir sem hafa upplifunargildi.

Jarðfræði og jarðmyndanir fær litla athygli og eða umfjöllun í skýrslunni en niðurstaða mats er nokkuð neikvæð.

Fornleifar

Hér eru áhrif á fornleifar fyrst metin óveruleg þar sem talið er unnt að forðast rask á minjum. Í næstu setningu kemur hinsvegar í ljós að ógerlegt verður að koma veglínu frá fornleifum sem yrði þess valdandi að áhrifin verða verulega neikvæð. Framkvæmdaðili þarf því að leita frekari umsagnar Minjastofnunar Íslands ef hann hyggur á að raska mikilvægum menningarminjum á svæðinu.

Upplifun við fallegan farveg Geitdalsár með fossum og flúðum umkringdu frjósömu landi

Samfélag, útivist og ferðaþjónusta

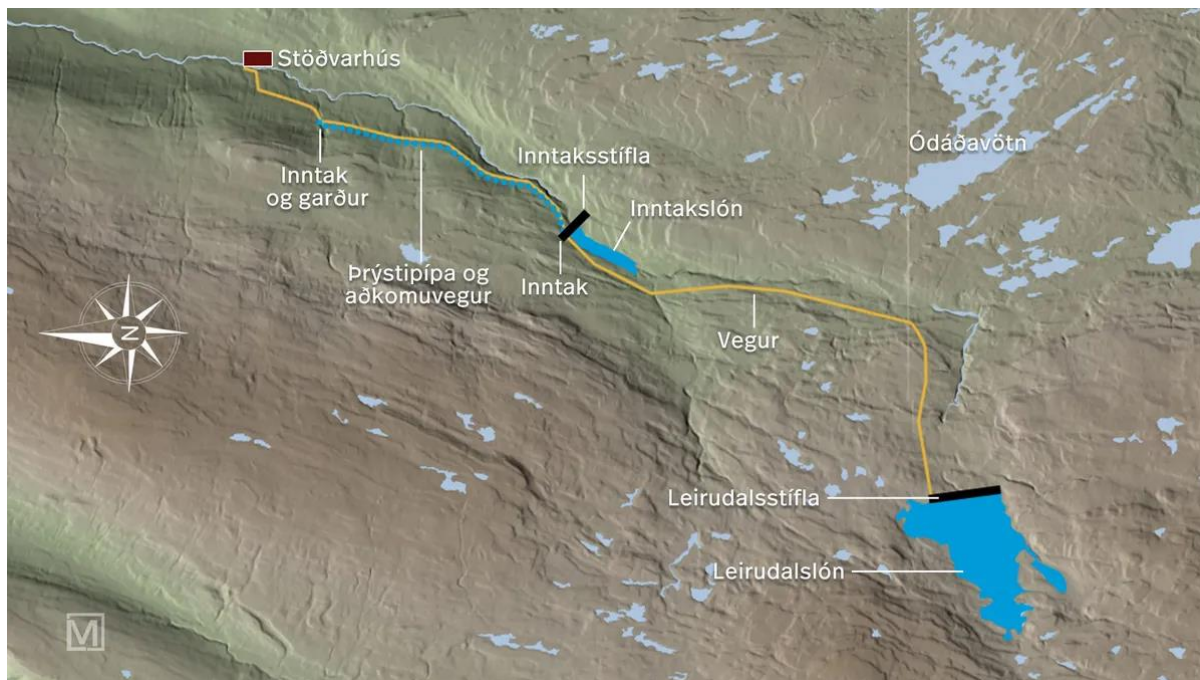
Landvernd gerir alvarlegar athugasemdir við meint jákvæð áhrif á raforkuöryggi á svæðinu. Áformuð Geitdalsvirkjun hefur engum sérstökum tilgangi að þjóna gagnvart raforkuöryggi á svæðinu enda er hvergi um það getið í matskýrslunni með hvaða hætti aukið framboð á svæði sem ekki skortir orku muni vera til hagsbóta. Áður nefndur vegslóði sem þegar er til staðar liggur frá Axarvegi að Geitdalsá einmitt þaðan sem landi tekur að halla niður frá Leirudal og við upptök Geitdals er vel fær jeppum. Það er því mun vænlegri leið fyrir þá sem þurfa að nýta afréttinn, til veiða og upplifunar á lítt snortnum víðernum að velja þann slóða sem valinn hefur verið með lágmarks raski. Furðu sætir því í kafla sem höfðað er til ferðamennsku og útivistar, að verulega neikvæð áhrif á víðerni og upplifun sé ekki til staðar og áhrif innan framkvæmdasvæðis í Geitdalnum sjálfum þar sem árfarvegi sem í dag er með fossum og flúðum verði skertur óafturkræft og varanlega um 50- 80% í rennsli á hvorki meira né minna en 7 km kafla. Réttlætning er án rökfastrar skýringar um að Geitdalsvirkjun muni hafa talsverð jákvæð áhrif á raforkuöryggi á svæðinu auk þess sem að aukið framboð raforku opni á ýmsa möguleika. Neikvæð samfélagsleg áhrif ætti að taka með í skýrslur sem þessa ef á á annað borð að meta samfélagsleg áhrif. Óeðlilegt er við áætlanir um stórfamkvæmdir að aðeins örfáir aðilar séu valdir vegna þarfa sem framkvæmdaðilar telja að henti til að skrifa inn, til réttlætningar á að framkvæmdin hafi jákvæð samfélagsleg áhrif.

Umhverfismatsskýrsla

1.2. Frávik frá matsáætlun

Á grunni breytinga sem framkvæmdaðili hefur nú lagt fram innan framkvæmdasvæðis vekur furðu ef fyrirtækinu verður ekki gert að hefja matsferli að nýju með gerð nýrrar lýsingar og matsáætlunar þar sem um gerbreytt og nýtt verkefni er að ræða. [Sjá hér úrelta lýsingu um fyrri áætlanir.](#) Þann 11. október 2022 var á grunni áætlana Artic Hydro birt [eftirfarandi frétt á RÚV.](#)

Í fréttinni kemur fram staðfesting á alvarlegum athugasemdum Orkustofnunnar en þar segir meðal annars að „fjalla um samhengi virkjaðs rennslis og aflgetu.“ Skipulagsstofnun tekur undir í útgefnu álitinu og segir að „gera þurfi grein fyrir hvort 9,9 MW sé endanleg stærð virkjunar eða hvort mögulegt verði að auka orkuframleiðslu og hvort það sé fyrirhugað“ Að sama skapi kemur fram í athugasemdum frá sveitarfélaginu „Sveitarfélagið Múlaþing skilaði einnig umsögn og vill að umhverfismat taki tillit til stækkunarmöguleika“ Ekki verður séð að þessum spurningum sé svarað við gerð umhverfismatsskýrslu um hið nýja virkjunarverkefni sem sett hefur verið til kynningar á skipulagsgátt. Landvernd óskar eftir því að Skipulagsstofnun skeri úr um hvort rannsóknarleyfi Artic Hydro hafi verið útrunnið og hvort fyrirtækið QAIR þurfi ekki að sækja um nýtt rannsóknarleyfi.

Sjá áætlanir Artic Hydro árið 2022. Inntakslóni hér á mynd er nú ætlað að vera bæði inntaks og miðlunarlón án þess að fram komi svör við spurningum Orkustofnunar og eða sveitarfélagsins vegna samhengis virkjaðs rennslis og aflgetu og einnig hvort fyrirtækið hyggi á stækkunarmöguleika.

1.4. Leyfi sem framkvæmdin er háð

Landvernd gagnrýnir að ekki skuli á svo löngum tíma sem liðinn er frá upphaflegum áformum að ennþá liggi ekki fyrir leyfi frá Landsnet vegna viðræðna um tengikostnað. Landvernd fer fram á að Skipulagsstofnun geri kröfu um að sveitarfélagið Múlaþing tryggi að lögbundin náttúruverndarnefnd sveitarfélagsins taki málið til umfjöllunar og skili ráðgefandi álit til sveitarstjórnar um framkvæmdina á grunni laga sem sveitarfélaginu ber skylda að vinna eftir, en á þessu hefur verið mikill misbrestur innan stjórnarsýslu sveitarfélaga almennt. Sjá nánar <https://www.samband.is/natturuvernd> “Í sveitarfélögum skal vera starfandi þriggja til sjö manna náttúruverndarnefnd samkvæmt [lögum um náttúruvernd](#). Hlutverk náttúruverndarnefnda er að stuðla að náttúruvernd á sínu svæði. Þær skulu vera sveitastjórnir til ráðgjafar um náttúruverndarmál og hafa forgöngu um það að vekja almennan skilning á gildi náttúruverndar og óspillts umhverfis. Náttúruverndarnefndir skulu fylgjast með því, að náttúru landsins sé ekki spillt með athöfnum sem brjóta í bág við ákvæði og fyrirmæli laga. Þær skulu auk þess stuðla að fræðslu og umfjöllun um framkvæmdir og starfsemi sem líklegt er að hafi áhrif á náttúruna, sem og gera tillögur um úrbætur til sveitarstjórna og Umhverfisstofnunar. Sveitarfélög hafa aðkomu að friðlýsingu landssvæða og geta stofnað fólkvanga, útivistarsvæði fyrir almenning. Umhverfisstofnun og náttúruverndarnefndir [funda einu sinni á ári](#).”

Framkvæmdaðilinn - eignarhald á Artic Hydro ehf og Geitdalsvirkjun ehf

Landvernd gerir ráð fyrir að meirihlutaeigandi í Artic Hydro ehf þ.e. hið franska vindorkufyrirtæki QAIR standi að baki þessum virkjanahugmyndum um Geitdalsvirkjun en fram til þessa hafa áætlanir um virkjun Geitdalsár verið settar fram í nafni Artic Hydro ehf og svo í framhaldi hér undir heitinu Geitdalsvirkjun ehf. Landvernd vill koma því á framfæri að æskilegt væri að gerðar væru kröfur um gagnsæi í eignarhaldi um leið og slíkar áætlanir eru settar fram því sannarlega getur það verið ýmsum breytum háð hverjir standa að baki stórfamkvæmdum. Vaknað geta spurningar um áreiðanleika fyrirtækja og svo hagsmunatengsl ýmis sem getur verið sjálfstæður áhrifapáttur og veikleiki í slíkum verkefnum. Þá vekur Landvernd athygli á að flest ríki heims sem búa yfir miklum auðlindum hafa markað stefnu um eignarhald og ekki síst á nýtingu vatnsfalla. Það verður ekkert um það deilt að áformuð Geitdalsvirkjun ehf er stór virkjun og mögulega enn stærri ef fyrirtækið áformar stækkun á síðari stigum sem ekki hefur verið gefið upp enn sem komið er.

- Raunverulegir eigendur

Jean-Marc Bochet

Fæðingarár/mán	Búsetuland	Ríkisfang	Eignarhlutur	Tegund eignahalds
1960-MÁÍ	Frakkland	Frakkland	-	Óbeint atkvæðavægi

Raunverulegir eigendur Artic Hydro / Geitdalsvirkjunar ehf

Geitdalur hefur vistgerðir og vatnasvið sem njóta verndunar

Geitdalur er bæði frjósamt og votlent land sem bindur kolefni og líffræðileg fjölbreytni er mikil

Geitdalur hefur mikla fjölbreytni vistgerða og gildi þess fyrir líffræðilega fjölbreytni er mikil

Skuldbindandi aðgerðir í loftslagsmálum og vernd líffræðilegrar fjölbreytni

Fulltrúar Geitdalsvirkjunar ehf hafa ekki sýnt fram á hvernig fyrirtækið hyggst mæta þeim stóru áskorunum sem varða áhrif á loftslagsmál hvað þá vernd líffræðilegrar fjölbreytni mikil áhersla er á í Landskipulagi og öðrum skipulagsáætlunum. Fyrst og síðast ber framkvæmdaðilum, ríkisstofnunum og öðrum eftirlitsaðilum að fylgja eftir þeim skuldbindandi samningum og samkomulagi sem Íslands hefur gert á alþjóðavettvangi.

Framkvæmdasvæði áformaðrar Geitdalsvirkjunar býr yfir miklum lífbreytileika. Gera þarf því miklu ríkari kröfur til fyrirtækisins í rannsóknum á svæðinu og til mótvægisáðgerða. Stofnanir okkar þurfa að vinna gegn upplýsingaóreiðu og grænþvotti sem talsmenn iðnaðar og orkugeira halda á lofti, sbr slíkar áætlanir sem hér liggja fyrir. Ísland er aðili að fleiri en einum umhverfissáttmálum sem þurfa að vinna saman. Þar má nefna samning um loftslagsbreytingar, líffræðilega fjölbreytni og eyðimerkurmyndun.

Lokaorð

Það er áhyggjuefni hvernig þessi skýrsla er unnin. Landvernd leggst gegn áformum þessum sem Artic Hydro ehf / QAIR Iceland ehf = Geitdalsvirkjun ehf hefur lagt hér fram.

Með vinsemd og virðingu, fh. stjórnar Landverndar

Þorgerður María Þorbjarnardóttir formaður